

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

ВСТУП

Методичний посібник розраховано на вчителів музичного мистецтва, котрі викладають предмет у п'ятому класі загальноосвітньої школи. До змісту посібника входять: методичні рекомендації, календарно-тематичні та поурочні плани, а також додатки з текстом пісенного репертуару, поспівками, добіркою творчих завдань.

Пропонований методичний посібник розроблено відповідно до вимог нової програми «Музичне мистецтво» для 5–7 класів загальноосвітніх навчальних закладів (автори: Масол Л.М., Коваленко О.Я., Сотська Г.І., Кузьменко Г.В., Марчук Ж.С., Константинова О.В., Паньків Л.І., Гринчук І.П., Новікова Н.В., Овіннікова Н.І., 2012 р.) та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

Музичне мистецтво є однією зі змістових ліній освітньої галузі «Мистецтво». *Основною метою освітньої галузі «Мистецтво» є формування в учнів у процесі сприймання, інтерпретації, оцінювання ними творів мистецтва та провадження практичної діяльності системи ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей як цілісної єдиної основи світогляду, а також здатності до художньо-творчої самореалізації і культурного самовираження.*

Завданнями освітньої галузі є:

- оволодіння системою вмій і навичок у галузі мистецтва, формування світогляду, креативних і комунікативних якостей;
- формування вмій і навичок аналізувати, інтерпретувати та оцінювати твори мистецтва, виявляти їхню національну своєрідність;
- збагачення духовного світу учнів у результаті вивчення творів мистецтва;
- формування ціннісного ставлення до дійсності та творів мистецтва, розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів;
- виховання здатності до художньої самореалізації, культурного самовираження, задоволення потреби в мистецькій самоосвіті.

Протягом навчання в основній школі учні здобувають базову загальну середню освіту, що разом із початковою є основою загальноосвітньої підготовки, формує в них готовність до вибору професії і реалізації шляхів подальшої освіти. Зміст освіти в основній школі для всіх учнів єдиний.

Варіативність методик організації навчання, а також наявність в учнів можливості обирати курси за вибором залежно від власних пізнавальних здібностей дають змогу застосовувати особистісно зорієнтований, компетентнісний та діяльнісний підходи.

Зміст музичного виховання школярів основної школи спрямований на розширення у процесі опанування творів мистецтва і художньо-практичної діяльності, набутих у початковій школі ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей.

Ключовою і водночас пріоритетною для освітньої галузі є **загальнокультурна компетентність** — здатність застосовувати знання культурного простору, досвід та способи художньо-творчої діяльності, рівень навченості, вихованості та розвитку в будь-якій діяльності людини.

Міжпредметна естетична компетентність — здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, естетично оцінювати предмети і явища, що формується під час опанування різних видів мистецтва та їх взаємодії.

Предметні мистецькі компетентності — здатність до розуміння й творчого самовираження у сфері музичного, образотворчого та інших видів мистецтва, що формується під час їх сприймання і практичного опанування.

Музична педагогіка загальноосвітньої школи, спираючись на спільну діяльність учителя та учнів, домагається органічної єдності методів навчання, що орієнтують на розв'язання дидактичних завдань, та методів виховання, спрямованих на формування в учнів ціннісного ставлення до світу й себе. Методи музичної педагогіки пов'язані з дидактичними (методами, що розкривають специфіку окремих етапів навчання) та загально-дидактичними методами, що відображають загальні способи досягнення мети освіти. Музичне мистецтво має стати відкритою інтонаційно-образною моделлю входження дитини у світ культури, тому необхідно надати методам, формам і педагогічним технологіям діалогічного характеру. Саме діалогічна стратегія педагогічної взаємодії (діалог із митцем, внутрішній діалог) забарвлена позитивними емоційно-естетичними переживаннями, захопленням музичною діяльністю.

Основними вимогами щодо викладання музичного мистецтва в основній школі є:

- викладання музики як самостійного мистецтва й орієнтація змісту, форм і методів шкільної музичної освіти на його вищі досягнення;
- формування музичного мислення учнів як мислення діалектичного, адекватного внутрішній будові, драматургії та формотворенню музичних творів розвинутих жанрів і форм;

ТЕМА I

МУЗИКА ЯК ВИД МИСТЕЦТВА

УРОК 1

Дата

Клас

Додатковий матеріал

до уроку

Тема. Мистецтво звуків.

Мета. Ознайомити з особливостями музичного мистецтва, розглянути поняття «музика», «музичне мистецтво», дати знання про специфіку музичного мистецтва та шлях музичного твору від композитора до виконавця і слухача, розглянути зв'язки музики з іншими видами мистецтва (образотворчими мистецтвами, театральним та кіномистецтвом, цирком, хореографією).

Розвивати вміння учнів уважно слухати музику та висловлювати власні музичні враження від прослуханого твору, розвивати вміння знаходити спільні риси між видами мистецтва.

Прищеплювати інтерес до слухання класичної музики та виконання дитячих пісень українських композиторів.

Тип уроку: комбінований, урок введення в тему.

Обладнання: музичний інструмент, програвач, мультимедійна дошка, ілюстрації до музичного твору та пісні або мультимедійна презентація, портрет композитора П.І. Чайковського.

Основні поняття для засвоєння: «музика», «музичне мистецтво», музика як вид мистецтва, зв'язок музики з іншими видами мистецтва.

Твори, що вивчаються на уроці:

- П.І. Чайковський. Мелодія для скрипки та фортепіано.
- «Веселкова пісня». Муз. О. Янушкевич, сл. М. Ясакової — розучування.

Хід уроку

1. Вхід під марш або пісню про школу. Організаційний момент. Мотивація до навчання.

2. Новий матеріал для засвоєння. Бесіда з учнями про Країну музичного мистецтва.

Слово «музика» походить від грецького слова, що означає «мистецтво муз». У міфах Стародавньої Греції розповідається про дев'ять муз, кожна з яких представляла своє мистецтво або науку. Так із глибини віків, за грецькими міфами, мистецтво муз дало початок музичному мистецтву, яке супроводжує людину все життя. Щодня музика запрошує нас у дивовижний світ чарівних звуків, який «говорить» з нами неповторною мовою. Звуки сплітаються в мотиви, утворюють мелодії, а ми, слухачі, — уявляємо картини та образи, які музика «намалювала» за допомогою звуків.

Серед розмаїття музичних творів є **інструментальні**, які виконуються на музичних інструментах, та **вокальні твори**, які виконуються голосом.

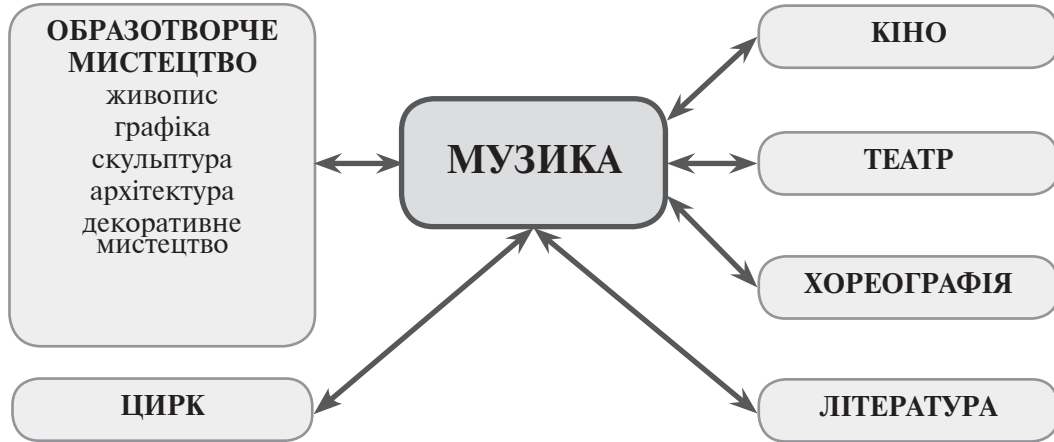
Музичний словничок

Музичне мистецтво — це вид мистецтва, в якому зміст передається за допомогою впорядкованих музичних звуків.

Музика міцно пов'язана з іншими видами мистецтва, які оточують наше життя.

Робота зі схемою.

ЗВ'ЯЗОК МУЗИКИ З ІНШИМИ ВИДАМИ МИСТЕЦТВА

Музика пов'язана із: *словом* (в пісні, опері); *сценічною дією* (в театрі, кіно, цирку); *танцем і жестом* (в балеті); *візуальними образами*, які мають свою «застиглу музику» (в образотворчому мистецтві).

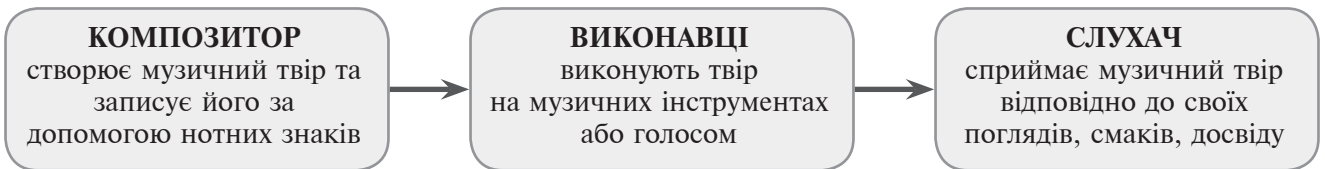
3. Музичне сприймання. П.І. Чайковський. Мелодія для скрипки та фортепіано.

Повторення правил слухання музики.

Лунає музика. Що виникає в уяві людини, яка її слухає?

Музика своїм звуковим потоком, пульсацією ритму, мелодією звертається до людини і викликає в неї почуття та емоції. Так **слухач** уявляє **музичний образ**, який створив композитор.

Шлях музики від творця до слухача — **робота зі схемою**.

4. Аналіз музичного твору.

- Чи сподобалась вам прослухана мелодія? Чим саме?
- Про що розповідала музика?
- До якого жанру належить цей твір? У чому його особливість?
- Звучання яких музичних інструментів вам вдалося розпізнати?
- З яким видом мистецтва можна пов'язати цю мелодію?
- Складіть вірш до твору П. Чайковського, використовуючи такі слова: *в гості, ніжну, скрипка, заспівала, завітала, пісню*.

5. Виконання творчого завдання до слухання музики.

Мелодія твору неповторна. Розгляньте подані слова. Які з них найбільше відповідають характеру твору? Назвіть їх.

Мелодійна, співуча, ніжна, лірична, схвильована, сумна, енергійна, радісна, жартівлива, жалібна, святкова.

6. Фізкультхвилинка «Танцюємо з героями мультфільмів».

7. Повторення правил співу. Розспівування. Поспівка. Вправи для розвитку музичного слуху та голосу (за вибором вчителя).

8. Розучування пісні. «Веселкова пісня». Муз. О. Янушкевич, сл. М. Ясакової.

Знайомство з піснею та її змістом, розучування мелодії першого куплету та приспіву. Виконання першого куплету, приспіву під акомпанемент інструмента.

9. Виконання творчого завдання з музикування.

Для виконання завдання треба обрати улюблений ударний інструмент і створити музичний супровід до пісні. Перший крок — прослухати уважно мелодію та відбити ритмічний малюнок мелодії пісні. Другий крок — заспівати і заграти одночасно. Визначення найкращих виконавців.

10. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

- Які види мистецтва ви знаєте? Чим вони споріднені між собою?
- Що поєднує музику з іншими видами мистецтва? Розкажіть.
- Дайте визначення музичному мистецтву.
- Твір якого композитора ви слухали? Які його твори ви пам'ятаєте?
- Розкажіть, як музика, створена композитором, доходить до слухачів. Хто бере участь у цьому процесі?

11. Домашнє завдання.

Послухайте сучасну естрадну композицію «Пісня ельфа» у виконанні ірландської скрипальки Фінооли Шеррі та норвезького композитора і піаніста Рольфа Ловланда. Порівняйте її з твором П. Чайковського. Що в них спільне, а що — відмінне?

Послухайте музику та знайдіть її зв'язки з іншими видами мистецтва, які ви знаєте.

Розкажіть своїм рідним і друзям про вашу улюблену пісню, заспівайте її.

12. Для допитливих — виконання музичного проекту.

Проект «Озвучуємо малюнки»

Мета: знаходити музичні твори до ілюстрацій.

Очікуваний результат: буклет.

План створення:

1. Знайдіть з друзями ілюстрації архітектурних споруд. Уявіть собі характер музики. Прослухайте збірник музичних шедеврів та підберіть музику до малюнків.
2. Оформте буклет. Під час демонстрації своєї роботи увімкніть програвач з вибраними творами та озвучте малюнки.

13. Вихід з класу під марш.

УРОК 12

Тема. Народні інструменти.

Мета. Ознайомити учнів з українськими народними інструментами та особливостями їхнього звучання, розглянути різновиди струнних, духових та ударних інструментів та особливість їх звучання в оркестрі, ознайомитися з творчістю М. Скорика, Є. Адамцевича та Л. Колодуба на прикладах їхніх творів.

Розвивати вміння учнів виконувати українські народні побутові пісні, розрізняти на слух звучання окремих народних інструментів та звучання оркестру народних інструментів, продовжувати розвивати вміння надавати характеристику засобам виразності музичних творів, порівнювати народні та професійні твори.

Виховувати інтерес до українських народних музичних інструментів, народної пісні та класичних творів українських композиторів.

Тип уроку: комбінований, урок заглиблення в тему.

Обладнання: музичний інструмент, програвач, мультимедійна дошка, ілюстрації до музичного твору та пісні або мультимедійна презентація, портрети Є. Адамцевича, Л. Колодуба, М. Скорика.

Основні поняття для засвоєння: українські народні інструменти та їхні різновиди, особливості звучання інструментів та прийоми гри на них, варіації.

Твори, що вивчаються на уроці:

- Л. Колодуб. «Старосвітські гуцульські награвання» (соло — сопілка).
- М. Скорик. Мелодія (скрипка і бандура).
- Є. Адамцевич. «Запорозький марш» (у виконанні оркестру народних українських інструментів).
- Українська народна пісня «Їхав козак за Дунай» — виконання.

Хід уроку

1. Вхід під музику «Старосвітські гуцульські награвання». Організаційний момент. Мотивація до навчання.

2. Актуалізація опорних знань: фронтальне опитування. Особливості жанру варіацій, історія народної пісні «Їхав козак за Дунай», творчість Л. ван Бетховена.

3. Бесіда про українські народні інструменти.

Музичні інструменти з'явилися у процесі трудової діяльності людини. Найдавнішими вважають ударні інструменти, звуки яких задавали певний ритм і допомагали організувати групову роботу.

Перші духові музичні інструменти слугували для передачі звукових сигналів на досить велику відстань. Наші предки виготовляли їх із рогів та трубчастих кісток тварин, раковин молюсків, стебел очерету та інших рослин.

Струнні інструменти з'явилися значно пізніше — їх прообразом був лук із туго натягнутою тятивою. Струнні інструменти люди не використовували у практичній діяльності як ударні та духові, а створювали їх для власного задоволення.

У процесі економічного і культурного розвитку суспільства музичні інструменти вдосконалювали та створювали нові.

У часи Київської Русі на теренах України були поширені гуслі, дерев'яні труби, роги, бубни й різні свирілі, пищалі та сопілки. На

Дата

Клас

Додатковий матеріал

до уроку

Запорозькій Січі популярними інструментами стали литаври, барабани, козацькі сурми і труби.

У сучасній Україні народні інструменти входять до складу найрізноманітніших ансамблів та оркестрів.

Музичний словничок

Українські народні інструменти поділяються на три групи:

- 1) **ударні:** бубон, барабан, литаври, тарілки;
- 2) **духові:** сопілка, ріжок, сурма, трембіта, волинка;
- 3) **струнні:** бандура, кобза, басоля, гудок, цимбали.

4. Виконання творчого завдання: розгляньте малюнки на картках та спробуйте встановити відповідність між зображеними музичними інструментами та їхніми характерними ознаками.

Для виконання завдання необхідні пари карток:

— *із зображенням інструментів:* сопілка, бубон, басоля, бандура, цимбали, волинка.

— *із надписами:*

- а) дерев'яний духовий інструмент з високим тембром;
- б) ударний інструмент;
- в) струнно-смічковий інструмент з низьким тембром;
- г) струнно-ударний інструмент;
- д) струнно-щипковий інструмент;
- е) духовий інструмент з міхуром та декількома трубками.

5. Розповідь про особливості українських народних інструментів.

Духові інструменти мають різні тембри, які легко розпізнати на слух: ніжний звук сопілки, закличний сигнал сурми або густий і надзвичайно сильний звук трембіти.

Багатоголосна волинка — колоритний народний інструмент, що складається з декількох трубок, які кріпляться до торби або міхура з повітрям. Побутував переважно серед пастухів і набув значного поширення у середньовічній Європі.

В Україні з'явився приблизно у XVI ст. та отримав багато синонімічних назв: «дуда», «коза», «баран», «міх». Цікаво, що волинка входила до полкового оркестру Війська Запорозького.

На *струнних інструментах* звук утворюється по-різному: бандура, кобза і домра потребують щипкового дотику, на басолі й гудку грають смичком, а на цимбалах звук видобувають ударами паличок по струнах.

6. Музичне сприймання. Л. Колодуб. «*Старосвітські гуцульські награвання*» (соло — сопілка); М. Скорик. *Мелодія* (скрипка і бандура); Є. Адамцевич. «*Запорозький марш*» (у виконанні оркестру народних українських інструментів).

7. Відомості про композиторів.

Мирослав Михайлович Скорик — композитор і музикознавець, народний артист України, художній керівник Київської опери (з 2011 р.). Автор кантат для хору, концертів, багатьох творів для симфонічного оркестру, фортепіано, музики до фільмів.

Лев Миколайович Колодуб — композитор, педагог, музичний громадський діяч, народний та заслужений артист України. Автор опер, оперет, 12 симфоній, концертів, камерних творів, хорів та інструментальних п'єс.

Євген Олександрович Адамцевич — сліпий бандурист, віртуозний виконавець українських народних історичних пісень, автор «Запорозького маршу».

8. Аналіз музичних творів.

— Звучання яких музичних інструментів вам вдалося розпізнати?

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Витяг із Державної програми «Музичне мистецтво. 5 клас» (2012 р.)	4
Орієнтовне календарно-тематичне планування уроків	8
Поурочні розробки «Музичне мистецтво. 5 клас».....	15
Додаток.....	151